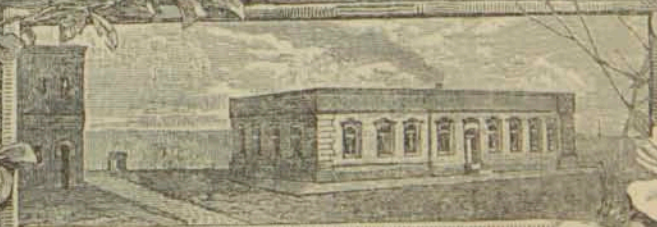

1900

ԹԻԻ Է. ՅՈՒԼԻՍ

ԱՄԱՐԿՅԵ

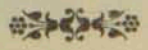
ՏՊԱՐԱՆ Մ. ԱԹՈՒՌՅՈՅ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ

ու մուռը լինեն, որովհետև միայն այն ժամանակ հնարաւոր է ստանալ հաւասար այնութիւն և հաստութիւն ունեցող աւեր- իակ այդ բանը շատ անհրաժեշտ է որպէս- զի մէկ առը լաւ ծածկէ միւսին, որի շնորհիւ և աւերի մակերեւոյթի վերայ բուսած ձիմերի, խոտերի և բոյսերի զանազան մնացորդներ յաջող կերպով փթեն և գ.) անպատճառ պէտք է աւերը կանոնաւոր շուռ տուած լինեն, այսինքն նոցա վերևի երեսները պէտք է զարձարած լինեն ցած և ոչ թէ միայն հողը պատուած ու տեղնուտեղը ախօսի մէջ թողած: Այս նպատակին հասնելու համար պէտք է գութանը շարժել ախօսի մէջ ուղղահայեաց դիրքով, առանց լինելու այս և այն կողմ:

Հողեր վարելու աշխատութիւնները սովորաբար մերջանում են մշակուած և կամ աւելի յաճախ ցանած հողերի մէջ անձրեային, ձեան և այլ ջրերի համար ախօսներ և կամ առուներ անցկացնելով, որ սովորաբար կտտարում են կամ սովորական երկթեանի գութաններով և կամ բուկը առող գործիքով (ОКУЧНИКАМ), մեղանում կոփատում մեծաւ մասամբ չթերով (СОХОЮ): Հեղեղներից նախարդողու շանայու համար առուները կամ ախօսները չպէտք է շատ խոր ընկած լինին, ուստի և եթէ վարելահող մակերեւոյթը բաւական զառիվայր է, պէտք է ախօսը գլխաւոր զառիվայրի վերաբերմամբ մի քիչ ծուռ անցկացնել և կամ ամենակարեւոր դէպքերում ուղղակի զառիվայրի ուղղութեամբ միայն կեանմաններով: Մայած հողի յատկութեանը այդ առուների մէջ եղած տարածութիւնը տարբեր են լինում: շատ պինդ խոնաւ և հարթհաւասար հողերինը—3—4 սաժ, փխրուն, չոր և զառիվայր հողերինը—6—8 սաժ:

Գ. Ղ.

(Կը շարունակուի)

RECUEIL DE CHANTS POPULAIRES

ARMÉNIENS.

«Հաւաքածոյ Հայոց ժողովրդական երգերի» հրատարակուելու է Փարիզում երկու ամիսը մի անգամ Առաջին գրքոյկը լոյս է տեսել, որ բովանդակում է՝ 1. Արաքսի արտասուքք. 2. Հերիք որդեակք. 3. Կիլիկիա. 4. Հայրիկ. 5. Զիմ գլխին. 6. Բոյդ բարձր. և 7. Օրորոցի երգ:

Ժողովրդական է միայն այն երգը, որ բնազգամար և անմիջապէս է ստեղծում մի ժողովուրդ: Մի ազգի ժողովրդական երգերն այնքան բնորոշ են, որ չէ կարելի օտար և ցեղակից ազգերին հետ խառնել, Թէ որքան համապատասխան է հաւաքածուիս մէջ մի երգը կազմութեամբ և դաշնակով հայ ժողովրդական երգերի ոգուն և ոճին, ցոյց կտայ հետեւեալ քննութիւնը:

1. ԱՐԱՔՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՔԸ՝ «Մայր Արաքսի ակերով» ճիշդ բողոքական եկեղեցու երգ է (Choral), որ չէ կարող հիւսկային ժողովրդին յատուկ պաշտութեամբը Հայի՝ արեւելցու վառ զգացման թարգմանը լինել, ո՛ր թէ ժողովրդական լինէր:

2. ՀԵՐԻՔ ՈՐԴԵԱԿԸ՝ եղանակը տաճկական է և կոչվում է «Պէյաթի» «խորոզ» (աբլոր) շարքի-իցն է անուած և այն խիստ աղաւաղած, Հասածները միանգամայն սխալ են բաժնած՝ ոչ թէ $\frac{4}{4}$ և $\frac{2}{4}$ է, այլ $\frac{6}{8}$ է, որ տաճկերէն եղանակների տաղաչափութեան մէջ «Երիւք Աէմայի» է կոչուում: Եղանակը g Moll չէ, այլ f-g-a-b'-c'-d'-es-f-ás Dur քառալար շղթայ է (Tetrachvd), fid-ը օտարամուտ է և միանգամայն հակառակ արեւելեան եղանակների ոգուն, իբր թէ դաշնակաւոր g Moll լինէր, որ և հիմնովին սխալ է. ցն ոչ թէ հիմնաձայն է (Tonica), այլ առաջին քառալարի երկրորդ աստիճանն է, որով վերջանում է եղանակը և, որ արեւելեան երգերի յատկանիշն է: Այսպիսով Պ. 1. Եղիազարեանցը արեւելեան եղանակների շեղած սխալն աշխատել է օրրագրել, սակայն խոշոր սխալն էլ այս իսկ սրբագրութիւնն է: Անյարմար և անտեղի դարձուածները (Modulation) պղտորում են եղանակի պարզութիւնը և չեն յարմարում ոգուն: Բանաստեղծը քաջաբերուած հրաւեր է կարգում թշնամուձանք բերթ թոթափելու, իսկ դաշնակը եղանակին լալեան և յուսահատ բնաւորութիւն է ներշնչում:

3. ԿԻՒՊԻՍՆ՝ Երբոր բացուին: Եղանակը նոր-մանդական է: Բառերը ֆրանսերէն լեզուով գրուած: որից բառացի թարգմանել է Պ. Ն. Ռուսինեան: նորմանդիա բառի տեղ Կիւպիկայ ղնելով: Բաշնակ առաւել խնամքով է կազմած: քայց այդ երգի (Nochturno) բնաւորութիւն է տայիս եղանակին:

4. ՉԱՅՊԿ՝ Ծաւալ ծաւալ (սխալ է: Ծո-վածաւալս պէտք է լինի): Հայ գրուածնի (աշուղ) յօրինածն է այս երգը: որ Շիրինի կոչուած պարեղանակի կազմութիւնն ունի: Որքան պարզ ու բնական է եղանակը: քայց նոյնքան բռնի և անբնական է դաշնակը: Երգի երկրորդ մասը՝ անծայրածիր-իցն սկսած բոլորովին սխալ աստիճանով է երգուած և գրուած: պէտք է սկսէ կրկին առաջին մասի պէս և վերջանալու է ոչ թէ des-c', այլ as-g. որովհետեւ այս եղանակը յօրինուած է տաճկական Պէյաթի արապանս եղանակի օրէնքով: ուստի ոչ թէ f Moll է: այլ առաջին մասին քառալար շղթան է c'-d'-e'-f'-g'-a-b', իսկ երկրորդինը՝ g-as-h-c'-d'-es-f'.

5. ՉԻՐ ԳԼԻՆ՝ Ժողովածուիս միակ գուտ Հայ ժողովրդական (Տոսպ գաւառի) երգն է: Բաշնակը պարզ է: որպէս և եղանակը: քայց Հայ ժողովրդական եղանակների աւելը չկայ: այլ պատկերացնում է միայն մի մեծած կմախք: Բառերը բոլորովին խառն ի խուռն և շատ անմիտ և պատահական կերպով դասաւորուած: բովանդակութիւնը թերի է մնացած: այս երգին կցած է և մի այլ ժողովրդական երգ: որ բոլորովին կապ չունի այս երգի իմաստի հետ: Գրեթէ նոյնը կարելի է ասել և միւս երգերի բառերի նկատմամբ:

5. ՐՈՅԸԳ ՐԱՐՉԻՐ. Եղանակը Պարսիկ ժողովրդական—գուսանական է: բանաստեղծութեան տաղաչափութիւնն արդէն վկայ է: որ Հայ ժողովրդական չէ: Երգն այնպէս է դաշնակած: որ կարծես լուրջ ողբերգ լինի և: որ դաշնակների ընտրութեամբ: յաջորդութեամբ և ոճով յիշեցնում է Բեթհովենի Egmont թատերգութիւնից (opera) Ճիշդ Clärens Tdo-ը: Եղանակը g Moll չէ: այլ f-g-a-b-c'-d'-es Dur քառալար շղթայով է կազմած և վերջանում է կրկին առաջին քառալարի երկրորդ աստիճանի վերայ: ուստի fis-ը միանգամայն անբնական և անտեղի է:

7. Աերջապէս տեսարակը վերջին էջում գետեղած է Kazarenko-ի յօրինած և դաշնակած Ռափայէլ Պատկանեանի «Արի իմ սոխակ»-ը: Պ. Լ. Եղիազարեանն այս երգն էլ իրր Հայի զգացման արդիւնք է ներկայացնում եւրոպացի երաժիշտներին: Երաժշտական տարրական սխալներ էլ կան գրեթէ ամէն մի երեսում: Մինչև 28 էջը: Բարգ-

մանութիւնը տղեղ: սխալ: բռնի և շատ տեղ սարքած է:

Այս երգերից ոչ մէկը: բացի «Զ. իմ զլիտի ֆաթէն կիտամ»-ից: Հայ զիւղացի ժողովուրդը չէ երգում: որովհետեւ նախ իրանը չեն: երկրորդ իւր զգացմունքը նա արտայայտում է այնպէս որ միջից արտացոլում է նորա ամբողջ կեանքն ու էութիւնը իւր բոլոր պատմական: բնական և առանձնայատուկ պայմաններով: Մեր կարծիքով Հայ ժողովրդական երգերը դաշնակելուց առաջ պէտք է քաջ հմուտ լինել Հայ ժողովրդի պատմական: բնական և ազգային պայմաններից: եղանակի կազմութեան: ուղու: ոճին: բառերի իմաստին: մեր ժողովրդական տաղաչափութեան: ժողովրդի երգեցողութեան և արտասանութեան հանգամանքներին և էլի մի շարք այլ բաներին: ապա ձեռնարկել դաշնակելու և հրատարակելու: հակառակ դէպքում միշտ թերի կողմ կմնայ:

Այս կերպ չենք կարող դաղափար տալ մեր ժողովրդական եղանակների մասին առհասարակ օտարներին և մանաւանդ եւրոպացի երաժիշտներին: պէտք է մեծ զգուշութեամբ և սրբութեամբ հաւաքենք մեր ժողովրդական երգերն ու պարերգերը: որոնք բոլորովին այլ եռանդ: այլ զգացմունք և այլ միտք են պարունակում: քան միւս արևելեան ազգերինը:

Պ. Լ. Եղիազարեանը շատ է շտապել: ուստի և օտար եղանակներն: այն էլ այլանդակած: իրր Հայ ժողովրդական երգ է հրատարակել: որով և անշուշտ սխալ և հակառակ կարծիք պէտք է կազմեն մեր բարոյականի և մտաւորի անցեալի և ներկայի մասին:

Մամիտաս վարդապետ:

